

КОНВЕНЦІЯ «ЛУГАНО» – ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

БРАГІНА Марина Олексіївна - аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії прокуратури України, юрист 1 класу

УДК 341.9

В статті проаналізовані основні положення Конвенції «Лугано». Определені принципи співробітництва України і Європейського Союзу в сфері визнання і виконання судових рішень по громадянським і комерційним делам. Предложені напрямлення міжнародної діяльності України на пути совершенствования судебной системы до уровня международных стандартов.

Ключові слова: *Європейський Союз, цивільна та комерційні справи, визнання та виконання судових рішень.*

Розвиток міжнародних відносин спонукає суверенні держави до спрощення формальностей, що регулюють визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах.

Таку ідею перш за все втілено країнами Європейського Союзу (далі – ЄС), які виходили з того, що правова безпека загального ринку в значній мірі залежить від адекватного регулювання визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах країн – членів.

Правові основи уніфікації норм у сфері визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах досліджувалися багатьма європейськими вченими, серед яких Х. Шак, М. Сторма, О. Трунка та інші. Серед вітчизняних вчених можна назвати таких, як Богуславський М.М., Чубарев В.Л., Макаруха З.М. та інші.

Враховуючи те, що українськими вченими співробітництво України та Європей-

ського Союзу у сфері визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах досліджується дуже стисло, необхідно всебічно та комплексно проаналізувати міжнародно-правові засади співробітництва у цивільних та комерційних справах між Україною та Європейським Союзом.

Укладення міжнародно-правових договорів обумовлено тим, що міжнародно-правові норми не можуть зобов'язати ту чи іншу державу до надання правової допомоги.

Тому, як правильно зазначив Х. Шак, міжнародні зобов'язання виникають лише на підставі укладених міжнародних договорів, кількість яких у сфері надання правової допомоги, а також визнання і виконання судових рішень іноземних судів особливо велика [1].

Прикладом таких договорів може слугувати укладена країнами ЄС 27 вересня 1968 року Брюссельська конвенція про підсудність та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах [2], а також укладена європейськими державами, які входили до складу Європейської асоціації вільної торгівлі, у 1988 році у м. Лугано Конвенції про юрисдикцію та приведення до виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах (далі – Конвенція Лугано) [3], яка, як образно зазначив німецький професор Геймар, йде у фарватері вказаної вище Брюссельської конвенції.

Слід звернути увагу, що укладенням Конвенції Лугано дію Брюссельської конвенції було розповсюджено на країни, які не

входили до ЄС, оскільки вона відкрита для приєднання. Так, зокрема, учасником Конвенції в Лугано, свого часу, стала Польща, ще до її вступу в ЄС [4, 490].

Зазначена Конвенція Лугано набула значної популярності, а тому країнами-учасниками було прийнято рішення про її удосконалення з метою посилення встановленого на територіях країн-учасниць правового захисту, полегшення визнання судового рішення та введення прискореної процедури для забезпечення його виконання.

Як наслідок, 30 листопада 2007 року укладено Конвенцію про юрисдикцію, визнання та приведення до виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах (далі – Конвенція Лугано II, Конвенція) [5]. Від імені Співтовариства дану Конвенцію схвалила Рада Європи. Країни – члени ЄС, крім Данії, у свою чергу, ратифікували її 18 травня 2009 року та передали ратифікаційні грамоти на зберігання. Таким чином, Конвенція Лугано II 1 січня 2009 року набула чинності.

Слід погодитися з науковцями, які називають вказану конвенцію «паралельною конвенцією», яка дублює положення Брюссельської конвенції.

Разом з цим її особливість, як правильно відмічає М. Богуславський, полягає в тому, що вона чітко передбачає: за жодних обставин іноземне судове рішення не може бути переглянуто по суті (стаття 36), а також Конвенція Лугано II конкретно вказує, в який суд має бути направлено клопотання про визнання та виконання такого рішення [4].

Оскільки, на нашу думку, Україна має вжити заходів щодо приєднання до вказаної Конвенції, необхідно більш детально зупинитися на окремих її положеннях.

Так, стаття 1 вказаної Конвенції передбачає, що її дія поширюється на цивільні та комерційні справи в будь-якому суді або трибуналі. Вона не розповсюджується на податкові, митні та адміністративні справи [5].

Відповідно до статті 33 Конвенції судове рішення, прийняте в одній Договірній державі, визнається в інших Договірних державах без будь-якої спеціальної процедури.

Судове рішення не визнається лише,

якщо таке рішення суперечить основним принципам правопорядку в державі, в якій запитується визнання; коли таке рішення прийнято за відсутності відповідача, якому не було належним чином вручено документ про призначення судового розгляду або рівноцінний документ, який надає відповідачу достатньо часу для підготовки до слухання; якщо воно несумісне з рішенням, яке прийнято у справі між тими самими сторонами з того самого предмету в державі, в якій запитується визнання; якщо суд запитуючої держави перед прийняттям свого рішення вирішив попереднє питання щодо цивільного стану, право – та дієздатності фізичних осіб, майнових прав, які виникають зі шлюбних відносин, заповітів або спадкування всупереч нормам міжнародного приватного права держави, в якій запитується визнання, якщо тільки застосовані норми міжнародного приватного права цієї держави не дали б той же результат; якщо рішення несумісне з рішенням, яке прийнято раніше в іншій державі, яка не є учасником даної Конвенції, у справі з тих самих підстав між тими самими сторонами, за умови, що вказане рішення відповідає вимогам, необхідним для його визнання в запитуючій державі [5].

Після того, як за клопотанням зацікавленої сторони судове рішення визнане таким, що підлягає примусовому виконанню, воно приводиться до виконання.

Проте, в Об'єднаному Королівстві в такий спосіб рішення приводиться до виконання лише в Англії та Уельсі, в Шотландії та Північній Ірландії воно приводиться до виконання лише після того, як за клопотанням зацікавленої сторони таке рішення включено до реєстру для виконання у вказаному регіоні Об'єднаного Королівства.

Як уже зазначалось, Конвенція Лугано II чітко визначає, в який суд або компетентний орган держави необхідно направити вказане вище клопотання.

Наприклад, у Болгарії це Софійський міський суд, в Іспанії – Juzgado de Primera Instancia, у Великобританії: в Англії та Уельсі – Верховний Суд, або, у випадку підтримання судових рішень, до Магістратського суду; у Шотландії – Сесійний Суд, або, у випадку підтримання судових рішень, до

Шерифського суду; у Північній Ірландії – Верховний Суд, або, у випадку підтримання судових рішень, до Магістратського суду; у Гібралтарі – до Верховного Суду Гібралтару, або, у випадку підтримання судових рішень, до Магістратського суду та інші [5].

Слід відмітити, що юрисдикція місцевих судів визначається в залежності від доміциля сторони, проти якої запитується виконання. Якщо сторона не має доміциля в державі, в якій запитується виконання рішення, юрисдикція визначається місцем виконання.

Безпосередньо процедура подачі клопотання визначається законом держави, в якій запитується виконання рішення. При цьому у клопотанні заявник обов'язково має вказати адресу в межах території запитуючого суду для отримання повідомлення. Разом з цим, якщо держава, в якій запитується виконання, не передбачає надання адреси, заявник призначає представника *ad litem* (стаття 40 Конвенції).

До клопотання обов'язково додається копія судового рішення та документ суду або компетентного органу Договірної держави, в якій було прийнято судове рішення.

Згідно зі статтею 49 Конвенції іноземне судове рішення, яке зобов'язує здійснювати періодичні платежі в якості штрафних санкцій, підлягає примусовому виконанню в запитуваній державі лише за умов, якщо сума виплат остаточно встановлено судом запитуючої держави.

Крім того, положення Конвенції містять норми, відповідно до яких заявник може бути звільнений повністю або частково від сплати судових витрат.

При цьому, заявник, який подає клопотання про визнання та виконання рішення, прийнятого адміністративними органами Данії, Норвегії або Ісландії з питань стягнення коштів на утримання, має право в запитуваній державі вимагати надання пільг, лише якщо він надасть відповідно від Міністерства юстиції Данії, Міністерства юстиції Ісландії, Міністерства юстиції Норвегії офіційне підтвердження того, що він відповідає критеріям нужденності, яке надає право на відповідні пільги.

Слід зазначити, що положення вказаної Конвенції застосовуються лише стосовно

тих справ, розгляд яких розпочато, та тих документів, які офіційно складено або зареєстровано як оригінальні документи після набрання чинності Конвенції в запитуючій державі, а якщо запитується визнання та виконання судового рішення або офіційного документу – після набрання нею чинності у запитуваній державі.

З положень вказаної Конвенції випливає, що Європейський Союз відкритий до співпраці з державами, які сьогодні не є його членами, підтвердженням цьому є стаття 70.

Таким чином, Україна має можливість приєднатися до неї, використавши механізм, передбачений статтею 72.

На нашу думку, таке приєднання України до Конвенції Лугано II може бути серйозною альтернативою Гаазької Конвенції про угоди про вибір суду [6].

Строки приєднання до Конвенції Лугано II не обмежено. Вона може бути тим містком, який з'єднає правові системи України та країн ЄС. Приєднання України до цієї Конвенції дозволить істотно покращити правове становище українських громадян за кордоном, оскільки вони одержать впевненість у тому, що рішення, прийняті у державі-учасниці Конвенції Лугано II, можуть бути виконані в Україні і навпаки – рішення, прийняте українським судом, буде визнаватися і виконуватися на території інших держав-учасниць Конвенції. Безперечно, це є привабливою перспективою. Однак, слід виконати умови Конвенції.

Так, для приєднання до Конвенції Лугано II Україна має надати дані, необхідні для заяви до цієї Конвенції, має забезпечити дипозитарію відомості, зокрема: про свою судову систему, включаючи відомості про призначення та незалежність суддів; про своє внутрішнє законодавство, стосовно цивільно-процесуального права та примусового виконання судових рішень та про своє приватне міжнародне право щодо цивільно-процесуального права.

Однією з важливих умов приєднання до Конвенції є одноголосне погодження такого приєднання Договірними сторонами.

Дійсно, сьогодні Європейський Союз намагається забезпечити ефективний розвиток Союзу для досягнення його цілей – за-

безпечення подальшого розвитку простору свободи, безпеки та правосуддя, які можуть бути досягнуті, насамперед, за умови партнерства з третіми країнами.

Підтвердженням цьому є прийняття у 2005 році Стратегії зовнішнього виміру юстиції та внутрішніх справ: глобальна свобода безпеки і правосуддя [7] та у 2008 році Стратегії зовнішніх зв'язків у сфері судової співпраці у цивільних справах [8], у яких визначено намір розширення сфері дії простору свободи, безпеки і правосуддя поза межами ЄС, що стало головним пріоритетом зовнішніх відносин.

Окремо слід зазначити, що у 1991 році у Декларації про Україну [9], ЄС закликав її до відкритого діалогу з Європейським Союзом. У 1994 році укладено Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом, у якій визначено основні засади співробітництва та партнерства.

Уже у 2000 році Україна та ЄС погодили План дій Європейського Союзу у галузі юстиції та внутрішніх справ [10], у якому однією із сфер співробітництва визначено співробітництво у сфері судочинства та посилення ролі судової влади, верховенства закону і покращення управління.

У 2001 році План дій було доповнено співробітництвом між Україною та ЄС у сфері посилення простору свободи, безпеки і юстиції.

Така плідна співпраця сприяла початку переговорів між країнами ЄС та Україною щодо приєднання її до Конвенції Лугано.

Зокрема, 18 липня 2005 року у Берліні відбулось спільне засідання українсько-німецької Групи високого рівня з економічного співробітництва, під час якого за ініціативи Федерального Міністерства юстиції ФРН відбулась зустріч Василя Мармазова з Державним секретарем Федерального міністерства юстиції ФРН професором доктором Хансйоргом Гайгером. Під час цієї робочої зустрічі сторони обговорили стан українсько-німецького співробітництва у сфері цивільного та кримінального права, а також перспективу договірної врегулювання питань визнання та виконання судових рішень у цивільних справах.

Німецька сторона висловила готовність

підтримати приєднання України до Конвенції Лугано про юрисдикцію та приведення до виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах. За словами Держсекретаря Федерального міністерства юстиції ФРН, вказане обумовлено тим, що Німеччина протягом останніх років уже відмовилася від практики укладення міжнародних договорів у цій сфері на двосторонньому рівні.

Як зазначив у ході зустрічі Маттіас Векерлінг, протягом року очікувалось реформування Луганської конвенції, сторонами якої на той час моли бути лише країни – члени Європейського Союзу, в напрямку приєднання до цієї Конвенції інших європейських держав.

Під час зустрічі було наголошено на неможливості визнання та виконання на території Німеччини рішень загальних судів України, оскільки Україна не є учасницею багатосторонніх конвенцій, що регулюють ці питання.

Як повідомив заступник Міністра юстиції Василь Мармазов, за період 2002-2003 року німецька сторона надіслала 167 звернень щодо надання правової допомоги. За цей же період українська сторона в 27 випадках зверталася за правовою допомогою [11].

У ході зустрічі сторонами було досягнуто домовленостей про проведення у другій половині року експертної зустрічі щодо пошуку шляхів врегулювання проблеми взаємного визнання та виконання судових рішень Німеччиною та Україною. Зокрема, з огляду на можливість приєднання України до Конвенції Лугано.

Однак на цьому правове співробітництво закінчилось, а новий період співпраці щодо приєднання України вже до оновленої Конвенції Лугано II почався у 2014 році, після підписання «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони» [12].

Проте сьогодні прямих переговорів щодо приєднання України до Конвенції Лугано II не провадяться.

Тому, якщо сьогодні Україна й має намір

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано основні положення Конвенції «Лугано». Визначені засади співпраці України та Європейського Союзу у сфері визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах. Запропоновані напрямки міжнародної діяльності України на шляху вдосконалення судової системи до рівня міжнародних стандартів.

SUMMARY

In the article the basic provisions of «the Lugano» Convention. Defined principles of cooperation between Ukraine and the European Union in the field of recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. Directions International Activities Ukraine in improving the judicial system to international standards.

подати відповідну заяву про приєднання до вказаної Конвенції, виникає питання чи готові країни Європейського Союзу бачити Україну повноправним членом Конвенції Лугано II.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що для підвищення довіри з боку Європейського Союзу до України у сфері визнання та виконання судових рішень нам необхідно у найближчому майбутньому сконцентрувати роботу на покращення функціонування судової системи, забезпечення довіри до неї та удосконалення національного законодавства, враховуючи практику країн-членів Європейського Союзу.

Література

1. Шак Х. Международное гражданское процессуальное право. – М.: БЕК, 2001. – 518 с.
2. Brussels Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters 1968 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:4>.
3. Convention of 16 September 1988 on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://curia.europa.eu/common/reccdoc/convention/en/c-textes/lug-idx.htm/>
4. Богуславский М.М. Международное частное право: Учебник. – 5-е издание., переработ. и доп. – М.:Юристъ, 2005. – 605 с.
5. Convention of 21 December 2007 on jurisdiction and the recognition and

enforcement of judgments in civil and commercial matters [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes& treatyTransId=13041>.

6. Конвенція про угоди про вибір суду від 30.06.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_004.

7. Strategy for the External Dimension of JHA: Global Freedom, Security and Justice No14366/3/05. – Brussels, 30 November 2005. – 29 p.

8. Note from Committee on Civil Law Matters (General Questions) of 7 May 2008 on the subject External relations strategy in the field of judicial cooperation in civil matters 9045/08 JUSTCIV 90 RELEX 275 JAI 217.

9. Déclaration sur l'Ukraine Réunion ministérielle de CPE, Bruxelles, le 2 décembre 1991, coopération politique européenne, communication a la presse P. 124/91.

10. План дій Європейського Союзу у галузі юстиції та внутрішніх справ від 12 грудня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_494.

11. Повідомлення Міністерства юстиції України від 18.05.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/ua/news/2743>.

12. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони від 16 вересня 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement